

VERDEN IFØLGE GARP

Instruktør: George Roy Hill.

En af mine store glæder ved litteratur er oplevelsen af nye verdener, dvs. verdener, der består af genkendelige elementer stykket sammen på en ny måde, så man føler sig som en vågen vandrer i drømmenes verden. Og her er det vandringen, der betyder noget, snarere end den finurligt tilrettelagte rute, også kaldet intrigen.

En af mine store betænkeligheder ved filmen er industriens hæmningsløse trang til at filmatisere alt, hvad der har vist sig gangbart indenfor litteratur, rimeligvis ud fra den nok rigtige – kommercielt rigtige – tankegang, at der derved på forhånd er sikret et stort potentielt publikum. Betænkelighederne skyldes naturligvis de mange skuffelser, når drømmebillederne ikke stemmer overens med instruktørens, når den nye verden viser sig at være alt for konkret. Jeg tænker ofte på historien om de to geder, der er i færd med at spise et par ruller film af »De ti bud«. »Nå, hvad syn's du?«, spørger den ene. »Arh, bogen var nu bedre!«

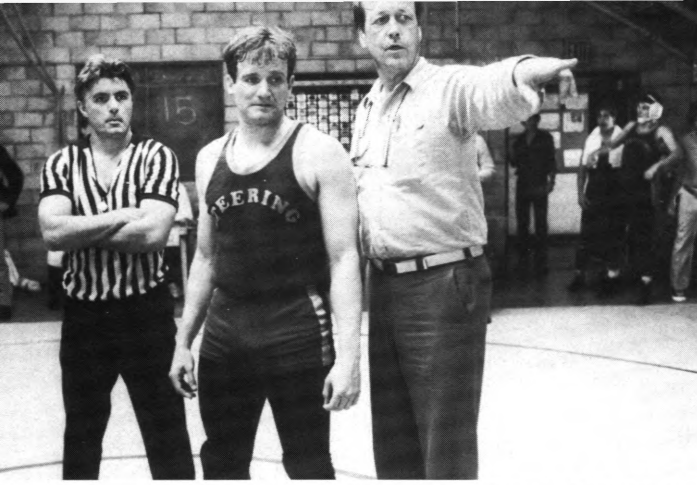
Men naturligvis er der undtagelser, som vi hver især kan nævne. Mike Nichols' »Catch 22« er helt fremme i min erindring, og George Roy Hills »Slagtehus 5« presser sig på. Erindringer om den gjorde, at jeg med nogen forventning så frem til hans filmatisering af den efter min mening ufilmatiserbare »Verden ifølge Garp«, John Irvings gevaldige roman, som jeg havde læst med stor fryd.

Resultatet er blevet endnu en undtagelse, er jeg glad for at kunne sige. Det er næsten blevet en helt god film, der kan fungere på sine egne betingelser uden den litterære erindrings ballast. Den fremstår som en – godt nok lidt fragmentarisk, men det ligger der meget af i tiden – groteske over en række sider af den kontemporære, paranoide amerikanske hverdag, som netop i sine ekstremer er så grotesk, at det ikke bliver en farce, man kan afvise som underholdning; og så må man tage stilling.

Hovedpersonen Garp undfanges grotesk. Hans antiseptiske moder, sygeplejersken Jenny Fields bestiger en døende soldat, der befrugter hende, stønner »Garp« og dør. Jenny har blot ønsket sig et barn, så alt er perfekt. Hun bliver sundhedsplejerske på Steering drengeskole, hvor lille Garp kommer til at gå, og hvor han får sine første oplevelser med kærlighed, angst, piger, brydning, litteratur, »lige for lige«-princippet og almindelig liderlighed. Fra skolen drager han ud i livet med drømmen om at blive forfatter og med Helen, som elsker ham. Men karrieremæssigt overhales han indenom af moder Jenny, der har fået udgivet sine absurde erindringer under titlen »A Sexual Suspect«, en bog, der starter en flodbølge af feministiske korstog.

Garp arbejder videre. Han og Helen har giftet sig. Han skriver, laver dejlig mad og passer hjemmet og de to børn, mens hun er skolelærer. Men han er hele tiden bange. Han valgte deres hus, fordi en flyvemaskine brasede ind i det, mens de så på det med ejendomsmægleren. Garp mente, at så kunne der ikke ske flere ulykker dér, men han tog fejl. Da den mindste af drengene en dag under badning advares mod »the undertow« (understrømmen), opfatter han det som »the undertoad« (undertudsens), og denne »undertudse« bliver familiens udtryk for ting, der er farlige, ting, som kan ske helt uventet. Jenny har købt et stort skrummel af et hus ved Dog's

Øverst George Roy Hill (th), der instruerer Robin Williams, mens John Irving ser til. Derunder Mary Beth Hurt og Robin Williams som Helen og Garp. På tredje billede ses Garp sammen med sin mor (Glenn Close), og nederst Garp sammen med Roberta Muldoon, spillet af John Lithgow

Head Harbour og gjort det til et fristed for kvinder i legemlig eller åndelig nød. Garp får en veninde i Roberta Muldoon, tidligere Robert og professionel football-spiller, en velkommen buffer mellem Garp og en række af moderens andre protegéer, de såkaldte Ellen Jamesianere, opkaldt efter en mindreårig pige, der blev voldtaget og fik tungen skåret af for at hun ikke skulle røbe voldsmændene. Ellen Jamesianerne har så skåret deres egne tunger ud i sympati og protest og betragter alle mænd – og dermed Garp – som voldtægtsforbrydere, der burde kastreres jo før jo bedre. Garp kæmper for at holde fast på fornøften i tilværelsen og lægger sig derved ud med de vanvittige, de paranoide, og det er en grusom skæbnens ironi, der gør ham selv til den, der vækker »undertudsen« og ødelægger familien, i hvert fald for en tid.

Men som i det virkelige liv sejrer dumheden, for som bekendt kæmper selv guderne forgæves imod den, og hvad kan så drømmeren Garp stille op. Hvad er idealisme imod næsehorn. Hvad er kærlighed mod had.

George Roy Hill havde i første omgang ikke mod på at filmatisere »Verden ifølge Garp«. Han fandt romanen utroligt kompleks, og han var nervøs for, at man ikke kunne få det episodiske til at hænge sammen, ligesom han tvivlede på, at man kunne overføre bogens mange rigt tegnede figurer til en film af blot nogenlunde anstændig længde. Det episodiske skal nok forstås på den måde, at romanen er fuld af indskudte historier, af parabler, metaforer, anekdoter og parodier, der, som en kritiker skrev, er et »forsøg på at vride en afsindig verden ind i en sammenhængende form«. Da Roy Hill endelig gav sig i kast med opgaven, delte han historien op i en række korte scener, hvoraf kun de færreste er mere end 1½ minut. Resultatet er blevet en film uden egentlige højdepunkter i gængs forstand. Scenerne løber sammen, følelsesmæssigt og intellektuelt.

Faren ved denne metode, som Hill også så den, var at filmen skulle blive fragmentarisk, og helt undgået det har han da heller ikke. Fraværet af en traditionel, dramaturgisk opbygning gør, at man som tilskuer på godt og ondt må lade op på ny til hvert nyt afsnit, hvert kapitel, og så altså indenfor det enkelte afsnit (indledningen, Steering Drengeskole, New York, Garp og Helens hus, Dog's Head Harbour, afslutningen) acceptere eller hjælpe med til at bære dette sammenløb af scener.

John Irving afstod selv fra at bearbejde sin roman for film (»I'm not a movie person«), og i stedet fik George Roy Hill engageret Steve Tesich i projektet. Tesichs stil vil være velkendt fra »Breaking Away« og »Four Friends«, og især den sidstnævnte kunne i sin form pege frem mod »Verden ifølge Garp«s manuskript, uden sammenligning iøvrigt mellem de færdige film. Men Tesich synes at arbejde godt med de korte scener, impressionerne, og hvor Penn i »Four Friends« ofte udpinte dem for spil og følelser, der lader George Roy Hill dem næsten underspille og neddæmpe, en effekt han bl.a. når ved at anbringe sin titelperson prominent i billedet så ofte han kan. Garp spilles nemlig af Robin Williams, en vanvittig komiker fra TV (man har set ham i filmen »Popeye«) med hang til improvisationer, men Roy Hill har dæmpet ham ned med alle midler og tvunget ham til et disciplineret spil, der understreger det stilfærdige. For det er verden rundt om Garp, der er vanvittig, mens Garp søger at skabe sig en ø af rationalitet, fornøft og tryk kærlighed midt i tumulterne. Det er et dristigt eksempel på rollebesætning, men den har betalt sig.

Omkring Robin Williams står en gruppe glimrende, nye ansigter. Vel har man set Mary Beth Hurt tidligere, i Woody Allens »Interiors« og i Joan Micklin Silvers »Head Over Heels« (set i Cannes), men her markerer hun sig afgørende i

rollen som Garps hustru Helen, der ikke helt kan klare hans trykstrang. Glenn Close som Garps mor, Jenny Fields, filmdebuterer med en autoritet, der mindede mig om Louise Fletcher i »Gøgereden«, men Glenn Close er ikke som hun type-casted, og hun får lov at gøre sin figur både absurd og forklaret, så man ganske hurtigt accepterer dette mistænkelige monstrum af en mor. Jeg er imidlertid nok tilbøjelig til at give min private »Oscar« til John Lithgow for den vanskelige rolle som Roberta Muldoon, der har gennemgået en kønsskifteoperation, men som savner den samfundsoperation, der kan gøre ham acceptabel. Lithgow, der ligner en stor amerikansk college football-spiller, giver figuren humor, distance og værdighed, og i samspillet med Robin Williams er der ingen lyder. Filmen igennem glæder man sig til den næste scene mellem dem.

Og for the record: Forfatteren selv spiller rollen som dommer ved den brydekamp, Garp vinder.

»Verden ifølge Garp« følger sig smukt ind i rækken af vellykkede George Roy Hill-film. Han er vel aldrig rigtig blevet anerkendt på linie med Hollywoods gulddrenge – udenfor Hollywood vel at mærke, for dér anerkender man i hvert fald kassesucces'erne »The Sting« og »Butch Cassidy and the Sundance Kid«. Og alligevel har han lavet seværdigheder som »Toys in the Attic« og »Hawaii«, og glimrende film som »The World of Henry Orient«, »Slagtehus 5« og de allerede nævnte succes'er. Han savner måske profilen af et »oeuvre«, men han er idérig og modig og han har fornemmelse for balance, timing og arbejdet med skuespillerne. Er han ikke genial i sine udtryk, så er han dog klog, og især klog nok til at holde sig fri af modestrømninger og føleri. Han kan f.eks. vende en kliché og gøre den til noget originalt.

Lad mig som bevis for denne påstand slutte med at beskrive filmens begyndelse, forteksterne, der helt domineres af en række vidunderlige, svævende, slow-motion billeder af et lille barn, der får en »lufttur«, dvs. kommer op fra billedets underkant og forsvinder igen samme vej. Ungen er en glad lille sjæl med en blanding af fryd og forventning i øjnene, og alle ved jo, at man skal blot vise et spædbarn eller en hundehvalp, så dåner publikum i henrevet »nååårrh!« Men George Roy Hill vil ikke have os til at dåne, han har ikke anbragt barnet dér for at være »cute«, men for at få os til at se filmens start som et billede på livets begyndelse. Se, her er et lille barn med store, åbne øjne. Det er begyndelsen til en ny verden, denne unges verden. Det kan være Garp, der svæver her på vej ned mod jorden, på vej til livet. Det er ham, vi nu skal følge. Se godt på ham. Alt står endnu åbent for ham. Han kan blive til hvad som helst. Og hvordan bliver han det. Sådan så George Roy Hill også ud engang, og Henning Christophersen, og Villy Sørensen, og Frede Fup og Sebastian Coe og Mr. Thatcher og Poul Malmkjær

YOL

Instruktion: Şerif Gören

Den tyrkiske film »Yol«, der på Cannes-festivalen 1982 delte de gyldne palmer med Costa-Gavras' »Savnet«, har fået pæn publikumtilstrømning herhjemme, hvad den også fortjener. Faktisk vises der en del tyrkiske film i Danmark, men de vises alene for de tyrkiske indvandrere. »Yol« er nok den første tyrkiske film, der har fået danske undertekster og er blevet udsendt i danske biografer. Når man på københavnske omegnskommuners biblioteker ser plakaterne for de film, indvandrerforeningerne viser, får man ikke indtryk af høj kvalitet. Det er noget med barske mænd med skudklare revolvere